

Somatisch behandelen zonder instemming - etiquette, ethiek en recht -

Dr. Bert van Hemert, psychiater
Hoofd 24-uurszorg
Regio Haagland

Kaders: Jurist - medicus practicus

An illustration within a black-bordered box shows a jurist in a suit pointing at a document labeled "DEEL" and a medic in a white coat running. A diagonal line separates the two figures. Below the illustration are three small icons: a red apple, a human skull, and a yellow square.

Vragen uit de praktijk

- Mag U een patiënt tegen zijn wil (levensreddend) behandelen?
- Maakt het uit of de patiënt bij kennis of bewusteloos is?
- Wat is de waarde van een “zelfmoordbriefje”
- Mag U een patiënt tegen zijn wil vasthouden ter diagnostiek of beoordeling door de crisisdienst?

Leerdoel

U weet hoe u beredeneerd moet besluiten over somatische behandeling zonder instemming

Een denkstructuur

E E R

Etiquette
Ethiek
Recht

Etiquette

- De “huisregels”
- Overeenstemming over behandeling
- Informed consent
- Recht op autonomie
- Onvrijwilligheid ? --- BOPZ

Ethiek - basisprincipes

- Recht op autonomie ⇔ Verwaarlozing ?
- Beschermwaardigheid ⇔ Bevoogding ?
- Autonomie veronderstelt “competence”
- Niet handelen is ook handelen

Ethiek - Vragen

- Vragen van leven of dood
- Helpt u iemand bij zelfdoding?
- Hoe gaat u om met euthanasieverzoeken?
- Heiligt het doel de middelen?

Recht

- BOPZ
- WGBO

BOPZ

Regelt onvrijwillig verblijf in een psychiatrisch ziekenhuis en onder voorwaarden dwang bij behandeling van psychiatrische aandoeningen

Criteria

- Er is een psychiatrische stoornis
- Die leidt tot acuut en onmiddellijk gevaar
- Dat alleen is af te wenden door opname in PZ
- Er is onvoldoende blijk van bereidheid tot opname

WGBO

- Regelt rechten en plichten van patiënten en hulpverleners
- Contractrecht:
Overeenkomst tussen arts en patiënt
- Goed hulpverlener

WGBO Onvrijwillige behandeling

Artikel 465

- Minderjarigen
- Wilsbekwaamheid
- Vervangende toestemming
- Verzet
- Ernstig nadeel

Artikel 466

- Noodsituaties

Artikel 450

- Minderjarigen
- Schriftelijke wilsverklaring

Wilsonbekwaam

Niet in staat tot een redelijke waardering van zijn belangen terzake

Stappenplan (KNMG)

1. Onvermogen een keuze uit te drukken
2. Onvermogen informatie te begrijpen
3. Onvermogen informatie toe te passen
4. Niet in staat keuze te beredeneren

Schriftelijk wilsverklaring

- Wilsbekwaamheid bij het opstellen
- Duidelijk en concreet
- Betrouwbaar
- Minimale vormvereisten

Vervangende toestemming

- Kind < 12 jaar: ouders, voogd
- Kind 12-16 jaar + wilsonbekwaam: idem
- > 16 jaar + wilsonbekwaam
  - Schriftelijk gemachtigde
  - Echtgenoot, geregistreerde partner, levensgezel
  - Ouder, kind, broer of zus

Verzet > 12 jaar

- Wilsonbekwaam
- Vervangende toestemming of noodzaak direct te handelen (art 465 - noodsituaties)
- Een verrichting van ingrijpende aard is kennelijk nodig om **ernstig nadeel** voor de patiënt te voorkomen

Ernstig nadeel

- Wat is ernstig nadeel?
- Wat is medisch noodzakelijke handelen?
- Jurisprudentie?

Proportionaliteit

- Noodzaak van onderzoek en/of behandeling
- Indicatiestelling volgens regelen der kunst
- Kans op succes, gevaar en belasting
- Somatische, psychische en sociale gevolgen van het wel of niet onder dwang behandelen
- Zijn er minder ingrijpende alternatieven?
- Is tijdelijk uitstel mogelijk?

Zorgvuldigheid

- Maak medisch inhoudelijk afwegingen
- Blijf in gesprek, overweeg alternatieven
- Overleg met een collega
- Zorg voor goede verslaglegging van overwegingen en handelen
- Werk aan de huisregels (etiquette)

Vragen uit de praktijk

- Mag U een patiënt tegen zijn wil levensreddend behandelen?
- Maakt het uit of de patiënt bij kennis of bewusteloos is?
- Wat is de waarde van een “zelfmoordbriefje”
- Mag U een patiënt tegen zijn wil vasthouden ter diagnostiek of beoordeling door de crisisdienst?

Take home

Somatische behandelen zonder instemming

- Wils(on)bekwaamheid
- Vervangende toestemming (indien mogelijk)
- Verzet
- Ernstig nadeel
- Proportionaliteit
- Goed hulpverlener

Referenties

- Rapportage WGBO - Van wet naar praktijk www.knmg.nl/wgbo
- Koers H. NTvG 1999; 143: 2497 – 2500
- Kramers e.a. NTvG 2006; 150: 1601 – 4
- Van Schaik e.a. NTvG 2007; 151: 2133 – 7
- www.psychiatrieweb.nl - presentaties

